

הארת השבת

אמרים פנינים וסיפורים על פרשת השבוע

פרשת עקב תשפ"א

גליון: 70

א לעכטיגער שבת

מאת הרב יהודה צבי שפירא רב המוסדות

ואל יהא קל בעיניך המצוות הקלות

פניני הפרשה

"והיה עקב תשמעון" (ז יב)

בדברי הזוהר בפרשיתנו מאריך לדבר במעלות הברכות שמברכים על האכילה. ב'ברכות הנהנין' ו'ברכת המזון'. המובא מכך בפרשיתנו. ואפשר לרמז זאת בפסוק זה 'והיה עקב תשמעון' שדייקא מתוך הנשמיות - העקביים בא אחר כך: 'תשמעון' - הברכות שיש בהם ענינה ושמיעה, ונהיה - 'תשמעון' - שמיעה בקול ה' - התגלות כבוד מלכותו. וכידוע הבירורים שנושעים באכילה כראוי עם ברכתיה.

ואפשר להוסיף ולומר: שהר"ת של זה הפסוק 'והיה עקב תשמעון וכו' בגימטריא: 'ברכות' ועוד **שבעה עשר** שגמ' טוב ע"ד הפסוק: (שע"ג א) אקרו צדיק פי טוב פי פרי מעליתם יאכלו - ענין אכילתם של צדיקים. לשמיעה, שנכנס באזניו.

ואפשר להסמיק לכך את דברי הזוהר (במדבר קלח): **דבשמיעה אתכליל בינה, והא בינה** הוא **עולם התשובה**, וזהו השמיעה לעקביים, לאלו הצריכים לחזור בתשובה.

כן אפשר להוסיף ע"ד רמז בפסוק **שמע ישראל**, שגם אלו הרוחקים מאור אומרים פסוק זה - וביותר בעת מסירות נפשם לה' (ועיינו בליק"מ פ ב), וזהו: **והיה עקב תשמעון** - שגם בעקביים נמצאת השמיעה של שמע ישראל.

"והיה עקב תשמעון" (ז יב)

בדברי רש"י ע"כ: **המצוות הקלות שאדם דש בעקביו**. ובדברי המדרש תנחומא שדוד המלך אמר לפני הקב"ה שניזהר גם במצוות הקלות ע"ד הפסוק: **בשמרם עקב רב** (י"ג).

ואפשר לומר ע"פ דבריהם (ב"ר פרשה מב), אין 'והיה' אלא לשון שמחה, (ועיינו ע"כ בספרי החסידות). דהא בהא תליא, דע"י שמחת המצוות, ששמחים ומעריכים כל דבר מצוה - נזהרים גם במצוות הקלות שדשים בעקביים. וזהו: 'והיה' - דע"י שמחת המצוות - עקב תשמעון - שישמעו ויקיימו גם המצוות הקלות.

"ולא תעבוד את אלהיהם כי מקש הוא לך" (ז טז)

בתרגום אונקלוס: **מוקש לתקלא** שהוא **מכשול**, עוונותיו של האדם הם מכשול לאדם ע"ד: **עבירה גוררת עבירה**, ובלקוטי מוהר"ן (ד"ד) שצריכים יגיעות רבות כדי להפשית הבגדים הצואים שנלבשו ע"י העוונות, כמו שכתוב (זכריה א): **הסירו הבגדים הצואים**, כי אלו הבגדים מונעים אותם מלחזור לקב"ה, והם מפסיקים כמו נהר המפסיק, שאי אפשר להלך דרך התעורר והשמוח בה'.

"איכה אוכל להורישם... לא תירא מהם" (ז יז יח)

כבר מובא בגדול מעלת מידת **העזות וקדושה**, כדברי המשנה (אבות פ"ה) **הוי עז כנמר**, ובלקוטי מוהר"ן (קמ"ז) על גודל מעלת העזות וקדושה מביא את מאמרו **מפני מה ניתנה תורה לישראל מפני שהן עזין** (ביצה כח): וזאת אנו רואים כאן בקרא, שהדבר הראשון שהפסוק מצווה הוא: **לא תירא מהם** - **עזות וקדושה**, ואפ"ל בדרך רמז: שהר"ת של: **לא תירא מהם** (עם האותיות, התיבות והכולל) הוא: **עזות**. רמז **לעזות וקדושה**.

וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו הויה' אלוך מיסוך' על אף **ייסור איש את בנו** - היסורים - **ואלוך מיסוך'** - מידת ה'צדק', כבר הוקדם לכך: **הויה'** - מידת ה'רחמים' - **ה' א' מיסוך'** וכמובא ברש"י (ריש בראשית) ש'הקב"ה הקדים מידת הרחמים ושיתפה למידת הדין, והיינו דכתיב **ביום עשות הויה' אלוך עם רחמים**. ולמעשה מה שנוכל ללמוד מכאן דבתוך מידת הדין ישנה גם רחמים.

והרי הודיע לך התנא עד היכן רחמיו ית' מגיעים, ועל כן גם אתה יכול להתקרב - אל"פ שנדמה לך שאתה עומד באשפה וזבל, אעפ"כ גם משם אתה יכול לנקר באשפה ולחטוף מעט טוב, כי גם זה יקר בעיניו יתברך'.

הלא טוב אמנה ופרפר ונהרות דמשק...

ולא רק מצוות אלא אף מנהג ישראל שתורה היא - והנראים כדברים קלים ומועטים - אך כבר מובא ממעלותיו וזכויותיו.

היה זה בשנת תקס"ו בין כסה לעשור ורביה"ק מוהר"ן מברסלב נתן לתלמידיו הנהגות בענייני התעניתים - איך ומתי יתענו. וכתוב ע"כ תלמידו מוהר"ת (חיי מוהר"ן מט): שאחד מתלמידיו התבטא לפניו: העולה על דעתנו לא היה כך, כי היינו סבורים שתצוונו להתענות הרבה ימים בשנה, ועכשיו אנו רואים שאינו כך.

השיב רבנו: הלא אלישע אמר לנעמן (מלכים ב ה) 'רחץ וטהר' ולא רצה להאמין שבדבר הקל הזה יהיה לו רפואה, ואמר 'הלא טוב אמנה ופרפר ונהרות דמשק הלא רחצתי בהם וטהרתי', עד אשר אמרו לו עבדיו: 'אבי דבר גדול דבר אלך הלא תעשה אף כי אמר אלך רחץ וטהר'! ואז שמע לעבדיו ורחץ בירדן שבע פעמים 'וישב בשרו ויטהר'. וכאכן כך נדמה שצריכים לרפואה דברים כבדים, ואין מאמינים שבדבר קל יכול להיות רפואה שלמה רפואת הנפש באמת. ומסיים רבי נתן בכתבו: 'ודבר זה נצרך מאד כמה פעמים, כי לפעמים אדם מונע עצמו מלעשות איזה דבר שבקדשה מחמת כבודו, מחמת יריבו המניעות שמונעים אותו מלעשותו והוא אינו מתגבר לשובם. ולפעמים להפך, שהוא נמנע מדבר שבקדשה מעצם קלותו - שהדבר הזה קל בעיניו מאד לעשותו, ומממת לא אינו מאמין שחיי נפשו יהיו תלויים בדבר קל כזה.

ובאמת; ממשך וכותב: 'צריכים לזהר ב"מצוה קלה כבחמורה' ו'אורח חיים פן תפס, וההולך בתם ילך בטח', ואינו מסתכל על שום מניעה ובלבול שבעולם כלל. וכל אשר תמצא ידך לעשות כבוחך עשה'.

ולא הכביד עלינו עול בשום מצוה

בספר 'כוכבי אור' (ששון ושמחה תפילה א' וב') משתפך בתפלתו שיוכח לקיים את המצוה להיות בשמחה תמיד, 'להתעורר ולהתקשר לפנימיות הטוב הכולל אלוקי שבקב"י אשר בפנימיות הטוב הזה תחלק ונתבער ע"י הששון והשמחה'. ויראת העונש לא יפלינו לעצבות, וכמרומוז במאמר חז"ל (ברכות לא). ששר החתונה י"י לן דמיתגן - שיראת העונש הביאו לידי שמחה ולא לידי עצבות, ולכן מובן ששר זאת בשמחת החתונה. ובהמשך תפילתו; שאף על ששמחה זו בהש"ת - נראה כמצוה שאדם דש בעקב - נזכה להתגבר ולשמוח בה'.

ובהערה; מביא הפסוק בפרשיתנו: 'והיה עקב תשמעון' והמובא בליקוטי מוהר"ן (תורה קס"ט) שמרמז על שמחה וריקודים בעקביים. ודרש מהמובא ברש"י שמרמז על המצוות שאדם דש בעקביו, 'והיא היא כי אין לך מצוה שאדם דש בעקב כמצות השמחה בהש"ת...'. ונסיים בחיזוק של מוהר"ת (עריבת דז) 'כי התורה דרכיה דרכי נועם, ולא הכביד עול עלינו בשום מצוה, כמו שכתוב (איוב לו), 'שדי לא מצאנוהו שגיא כח', ובפרש"י שם; שלא טרחה את ביריותיו ביותר כי אם ברחמים, קומץ מנחה, מחצית השקל, ורח"ו בני יונה, בקר וצאן. ולא טרח לבקש ראו ויחמורו' ע"ן ש'ברש"י. וכל המצוות קלים ונעימים לעשותן. והעסק הקל שבקלים מעסקי העולם הזה - כבד יותר ובא בטרחה ויגיעה יותר מהמצווה הגדולה שבגדולות. כי מצות ציצית שהיא מהמצוות הגדולות קונים אותם בגדול אחד. וכן תפלין אין צריכין לעבור בימים ומדברית למצאן רק קונים אותם בימים מועטים. וכן שאיר לך המצוות. וכמו שכתוב: כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה הוא ממך ולא רחקה הוא... כי קרוב אלך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו.

רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה ומצוות - נתת רמז למצוות אלו, קטנים כגדולים, ובכך נהיה קרובים אליו יתברך, ונרבה בזכויות טובות עבודנו.

בפרשיתנו: 'והיה עקב תשמעון', ובדברי רש"י: 'אם המצוות שאדם דש בעקביו תשמעון'.

וביתר אריכות במדרש (תנחומא): 'והיה עקב. זה שאמר הכתוב: 'למה אירא בימי רע, עון עקבי יסובני' (תהלים מט, ו): יתברך שמו של הקדוש ברוך הוא שנתן תורה לישראל שיש בה שש מאות ושלוש עשרה מצוות, ויש בהן קלות וחמורות. ומפני שיש בהן מצוות קלות שאין בני אדם משגיחין בהן, אלא שמשליכין אותן תחת עקביהן, כלומר שהן קלות, לפיכך היה דוד מתיירא מיום הדין ואמר: יריבנו של עולם, איני מתיירא מן מצוות החמורות שבתורה, שהן חמורות. ממה אני מתיירא. מן המצוות הקלות, שמה עברתי על אחת מהן, אם עשיתי אם לא עשיתי, מפני שהיתה קלה. ואתה אמרת, הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה. לכך אמר: 'למה אירא בימי רע וגו'.

ובהמשך דברי המדרש על הפסוק: 'הנחמתי מזהב ומפז רב וגו' (תהלים יט, יא). והפסוק אחריו: 'גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב'. אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא, ויש בהן ריבון העולמים, שמה מפני שהן מתוקין מדבש, בסרתי (זילולתי) בהן חס ושלוש. אלא, גם עבדך נזהר בהם בשמרם עקב רב, מצוות קלות. לפיכך כתיב: מה רב טובך אשר צפנת וגו' (שם לא, כ), זו היא שכרן של מצוות קלות. שמקשים תיבת 'רב' הכתוב בפסוק: 'עקב רב' לתיבת 'רב' הכתוב בפסוק: 'מה רב טובך אשר צפנת ליראיך'.

והנלמד מכאן חשיבותם של כלל המצוות, קטנים כגדולים להדר בהם ולהשקיע בהם כוחות וכוונה, וכדברי המשנה (אבות ב א): 'הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות' ובפירוש התו"ט: 'לענין יודעת, להיות זריז ומהיר במצוה קלה כמו שהוא זריז ומהיר במצוה חמורה'.

ובדברי הרמב"ן (שמות י"ג) על משנה זו בדברים חודרים ונוקבים: 'וכוונת כל המצוות שנאמין באלקינו ונודה אליו שהוא בוראנו, והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין קל עליון חפץ בתחתונים מלבד שיעד האדם ויודה לאלוקיו שבראו'.

וכן אפשר ללמוד בחשיבות כל המצוות מאמירת 'לשם יחוד', לפנייהם, כי כל מצווה הוא יחוד שלנו - עם ישראל - עם הקב"ה כביכול, וכמו שכתוב 'כל מצותיך אמונה'.

מעלתם כי רבה בספרי אמת

גדולה רמה היא חשיבותם של מצוות, כלל המצוות כולם, וכמובא (תיקוני זוהר ל"א עו) שרמ"ח מצוות שצוה משה לישראל הם לטהר רמ"ח איברי האדם. ובדברי הזוהר (ג קכ): כל מי שמקיים מצוה אחת כראוי כאילו מקיים כל רמ"ח מצוות עשה, כי אין לך מצוה עשה שאינה כולה מל רמ"ח מצוות עשה.

ועוד שם (ב קס"ה): איברי הגוף מתקונים על פי סודות של מצוות התורה, ואם האדם גורע מצוה אחת הוא בעל מום. הוי אומר; כל מצוה המצוה יש לה את תפקידה ותיקונה לשלימות נפש האדם, ואף גם גופו בגשמיות. ולא בכדי רואים בגדול מעלת המצוות - גם הנראים כמובנים וכפשוטים בגודל מעלתם בספרי אמת, המבארים ומרחיבים מעלתם. וכמובא ב'ספר החינוך' וב'טעמי המצוות להא"י' ועיינו לדוגמה בארכה במצוות השבת אבידה' בדברי מוהר"ת, וכן עוד בענייני המצוות הפרושים על גוויל - ממעלתם ושגביותם.

כגרוני חיה אחת או קטנית אחת

וכן הם דברי חז"ל במסכת עבודה זרה (פא): 'אפילו אין ישראל עושים מצוה לפני אלא מעט כפיד של תרנגולין שמונקין באשפה, אני מצרפו לחשבון גדול'. ומוהר"ת בליקוטי הלכות (פריקה וטע"ה ד' יג) בדברים המעוררים ומחזקים את הלב: 'והגן המשל היטב להבין ממנו הנמשל - שהמשילו העניין לתרנגול העומד באשפה וזבל - ומנקר משם מעט דמעט מאכלו, שהוא חלק מאלף מגרעין חיטה או קטנית אחת. אפילו אם ישראל אין עושים מצוות לפניו רק כמו זה התרנגול הנמקר באשפה, גם זה - הלא ית' ברחמיו מצרף לחשבון גדול'.

